

کارنامه‌ی ناویشان نه دهقه والاکانی شیرکۆبیکه سدا

م.د. لوقمان رهئوف عه‌لی

م.ی. سامان محهمهد عه‌لی

تاریخ استلام البحث : ١ / ٣ / ٢٠١٥   تاریخ نشر البحث : ١٠ / ٤ / ٢٠١٥

پیشه‌کی

بۆ هه‌موو شتیك شوناس یان ناویشان و چوونه ژووره‌وه‌یه‌ك هه‌یه ، بۆ هه‌ر یه‌كه نه‌وانه‌ش سه‌ره‌تاو سنوریک هه‌یه ، بۆیه سیمیۆلۆژیا ^(١) بابه‌خ و تاییه تمه‌ندیکی زۆر گرنگ به‌و شتانه‌ده‌دات ، كه ده‌وره‌ی ده‌قیان داوه ، كۆی گشتی نه‌و شتانه‌ی كه ده‌وره‌ی ده‌قیان داوه بریتین نه (ناویشانی سه‌ره‌کی ، ناویشانی لاوه‌کی ، پیشكه‌شکردن ، وینه‌و کلیشه‌ی رونکردنه‌وه ، ده‌ستپێکی به‌شه‌كان.... تاد) ، هه‌موو نه‌مانه‌ش به‌پێی کارنامه‌و رۆل و گرنگیان به‌پاراتیکست ناوده‌برین ، به‌لام ناویشانی سه‌ره‌کی چ وه‌ك دیوان ، یاخود شیعه‌كه گرنگترین سه‌ره‌تاو ده‌قی هاوسه‌نگه‌ كه ده‌وری ده‌قی داوه ، به‌و پێیه‌ی رۆلێکی کاریگه‌رو نه‌كتیف نه‌ رونکردنه‌وه‌ی مانا و مه‌دلول و ده‌لاله‌ته‌كان و ناشکرکردنی مانا شاراووه ناشکرکانی ده‌ق ده‌گیریت ، چ وه‌ك تیگه‌یشتنی یان وه‌ك لیکدانه‌وه‌وه هه‌ئوه‌شانه‌وه .

نه راستیدا ناویشان کلیلی کردنه‌وه‌ی ده‌رگای سه‌ره‌کی و مانا شاراوه‌کانی ده‌قه ، نه‌به‌ره‌وه‌ی نه‌ ریگه‌ی ناویشانه‌وه‌ خوینهر شوڤه‌به‌یته‌وه بۆ مانا قۆل و شاراوه‌کانی ده‌ق ، جگه‌له‌مه‌ش په‌یوه‌ندیکی جه‌ده‌لی ره‌نگدانه‌وه‌یی ، دیاریکردنی و ناماژه‌یی ، گشتی و به‌شی..... تاد هه‌یه ، بۆیه نه‌م روانگه‌وه ده‌توانین بلیین ناویشان ده‌قه‌و ده‌قیش ناویشانه ، لیره‌وه کارنامه‌ی ناویشانی ده‌بیته رۆلگیره‌ری سه‌ره‌کی نه‌ ته‌واوی ده‌قه‌و په‌یامه‌که‌یدا .

به‌و هۆیه‌وه ناتوانریت نه‌روانگه زانستییه‌که‌وه به‌بی سیمیۆلۆژیا ، لیکنزیکی و هاوسه‌نگی ده‌ق و ناویشان بکریت ، چونکه سیمیۆلۆژیا ناویشان وه‌ك(نیشانه ، نایکۆن ، هیمه‌، نیندیكس ، ناماژه... تاد) سه‌یرده‌کات ، بۆیه ده‌بیته خودی نه‌م ناویشانه‌وه کارنامه‌که‌یان ، یاخود نه‌وانه‌ی ده‌وره‌ی ده‌قیان داوه ، وه‌ك لیکدانه‌وه‌وه راقه‌کردن نه‌ سی ناسته‌وه لیبان بکۆلریته‌وه(بوئیدای ، مانایی ، کارنامه‌یی).

نهم ليكۆئينه وهيه بيكهاتوه له دوو بهش: بهشى بهكهم بريتييه له چهك و پيناسهى ناونيشان و كارنامهى ناونيشان و كاركردن له سهر ناونيشان و كارنامهى ناونيشان، له گهل رول و بيگهى كارنامهى ناونيشانله دهقى شيعرييدا .
بهشى دووم تاييه تكراوه به كارنامهى ناونيشان له دهقه والاكانى شيركو بيكه سدا، نهم پيناوه سدا چه ندين كارنامهى شيعريى و نموونه و نامارى پيويستخراونه تهروو.

هوى هه ئبژاردنى بايهت:

- ١- كاركردن له سهر ناونيشان به گشتى و كارنامهى ناونيشان به تاييه تى له ناو دهقى شيعريى كوردبيدا وهك پيويست كارى له سهر نه كراوه.
- ٢- كارنامهى ناونيشانى دهقه والاكانى شيركو بيكه س خاوه نيشانه و ماناو بيگه بهكى به رفراوانى ناماژيى و هيماو نايكون و... تاد، بويه نهم دهقانه مان هه ئبژاردوو.

ميتوڊي ليكۆئينه وهكه:

- ١- له بهر نه وهى له لايهك باسكردنه له ميژوى ناونيشان و ديارى كردنى كارنامه و نيشانه و هيما و ناونيشان و ليكدانه وهى نهم نيشانانه و ده رختنى په يوه ندى نيوان ناونيشان و دهق و كارنامهى ئيستاي و نيشانه جياوازه كان، بويه ميتوڊى ميژوويى، سيميپولوتيم به كارهيئاوه.

بهشى بهكهم:

چهك و پيناسه (ناونيشان، كارنامهى ناونيشان)

١- ناونيشان:

ناونيشان نه وه دهقه بچوكه له هه مانكاتدا گه ورهيه، كه خوينهر ناچار دهكات به وردى سهيرى بكات و له ميشكى خويدا ته ته ئه بكات، پيش نه وهى بچيته قولايى دهقه كه وه، چونكه له وه وه كارنامه و ده لاله تى ناونيشان و گرتكى و بايه خى نه ده ب و جوهره كانى ناونيشان در ده خات.

ليو هوك (LEOHOEK) پييوايه " ناونيشان كومه ئيك نيشانهى زمانيه (شه، دهسته واژه، رسته ....) كه له سهر هر دهق ك داد نريت و ده لاله ت له ناوه روكى دهقه كه دهكات و خه ئكى به هوى ناوه روكه يه وه ده ور و ئيت^(٢)، ئين سهيده نه نده لوسى ده ئيت " ناونيشان نيشانه، يان ده روازى

کتیبه^(٣) ههروهه میخال ماوسر (M.Hausser) دهئیت "پیش دهق ناویشانه و دواى دهقیش هه ناویشان"^(٤) واتا ناویشان هه دهروزهو هه کۆتایی دهقه، نهگه ناویشان نه و رۆلهشی گێرا. نهوا ناویشان دهبیته پاراتیکت^(٥)، بوونه پاراتیکتیش واته بهرپرسیاریهتی نوسه نهه ئیژاردنی ناویشان و نهو مه بهستدارییهی که نه پشت نهه هه ئیژاردنه وهیه، یاخو دبیینه وهی ناویشان نه ناو دهقدا بهو مانا مه بهستدارییهی که نه پشت نهه هه ئیژاردنه وهیه.

د. محمد مفتاح لیكۆئینه وه نه ناویشان نه دوو ریگاوه دیاریدهكات "یه که میان: ناویشان نوتهکی تیگه یشتنی دهقه، واتا به نوتهکه بوونه، دووهمیشیان: نه دهقه لیكۆئراوه که وه به دهستدیت، نه پیناو گه یشتن به دهلاله تهکانی ناویشان، بهو یاسایهش دهوتریت نه سه ربنیادنراو"^(٦) یاخود "ناویشان سه رهتاو دیباجه، یان کللیکه نه کللیهکانی دهق، یاخود پرۆسه یهکی په یوه ندییه و ده رگایه که بو چوونه ناو دهق، چونکه دهق به گشتی نه خودی خویدا خاوم دهلاله تی جیاوازه، ئیدی نهه دهقه کورت بیته، یان دریز، نوی یان هاوچهرخ بیته گرنگ نییه، به لکو گرنگ بوونی نهو په یوه ندییه که نه ناو دهقه که دا هه (٧)

ب- کارنامه ی ناویشان:

زۆریه زانیان نه سه ره نهو کۆکن که نه دهقدا په یوه ندی نه نیوان نیهرو په یام و وه رگرو پرۆسه ی په یوه ندی کردن و کۆنتیکت و کۆدهکاندا هه یه، هه مو نهه په یوه ندی ناه نه ناویشاندا نه ریگه ی کارنامه کانیانه وه ده خریته روو، به مانایه کی دی زۆریه کارنامه کانی ناویشان نه ریگه ی دهقه وه ده رده کون، چونکه دهقه که سه رشتی نهه کارنامه یه دیاریدهكات، کارنامه ش واته خستنه روو یان ناسینه رو په یوه ی ناویشانه بهم پیه ش بیته کارنامه ی ناویشان بریتیه نه کۆی نهو نه رکانه ی که ده که ونه نه ستوی ناویشان، نه پیناو گێرانی رۆئی خو نه دهقه که دا.

نهو روانگه یه وه هه ئیژاردنی ناویشان نه هه ره دهقیکدا بیته، نابیت نه خووه و نه سه ر بنه مای مه زاجی بیته، چونکه ناویشان نه لایه ک به شیکی جیا نه کراوه ی دهقه، نه لایه کی تریشه وه کارنامه که ی بریار نه سه ر زیندویه تی ده دات، بویه هه رکه سه یکیش به دوا ی ناویشانی جواندا گه را بو دهقه که ی، نهوا به لیکدانه وه ی سیمیلۆژی دهقه که ی خو ی دهکوژیت، هه ره به ره نه مه شه د. محمد مفتاح دهئیت "ناویشان هاوکاریکی به نرخبمان دهکات نه هه ئوه شان وه ی دهق و لیكۆئینه وه نه دهق"^(٨) به و پیه ی کارنامه ی ناویشان پیگه ی دهق ده پاریزیت و نه خوگریکی چری هاوکاریه بنچینه یه که ی دهقه، یاخود سیمای دهقی یچو کراوه یه نه سه ره دهق، رۆلان بارت دهئیت "ناویشان بریتیه نه سه ستمیکی دهلالی سیمیلۆژی نه خوگری به های کاری و کۆمه لایه تی و نایدۆلۆژییه"^(٩) نهه به به ها بوونه ش نه روانگه ی بارت وه نه وه وه یه که نه بواره جیاوازه کاندای کارنامه خو ی هه یه و رۆئی سه ره کی دهگێریت.

لهو روانگه یه وه بهردهوام کارنامهی ناویشان "سیستمیکی سیمیولۆژی خاوهن چه ندر رهه ندی ده لانی و هیما ییه"^(١٠) هه رله بهرئه مه شه سیمیولۆژیا له خووه یان وهک ریکهوت سهیری ناویشان و کارنامه کی ناکات، به ئکو له بهر روئگی رانی به " پیوستیه کی نوسین"^(١١) ی ده زانیت.

هه رله بهرئه مه شه که ناویشان وهک یه که مین سه ره تاو گرن گترین پیکهاته ی دهق داده نریت، له سه ر خوینه ره کارنامه ی ناویشان بنا سیّت و ده لاله ته کانی له کۆی ده قه که دابزانیّت، چونکه کارنامه ی ناویشان بریتیه له کیلی کۆی ماناکان، که خوینه ر وهک چرایه ک به کاریده هی نیّت بۆ ناشکرکردنی نهینییه کانی دهق، به واتا خوینه ر ناچار ده بیّت له و شوینانه دا بگه ریته وه بۆ ناویشان و کارنامه ی ناویشان، به مهش چ دهق له ناویشان، یان ناویشان له ده قدا بدوژینه وه، له بهرئه وه کارنامه ی ناویشان کیلیکی ته کولوژییه و له ریگه ی میتۆدی سیمیولۆژییه وه ته واوی نهینییه شاره و کانی دهقی پیده کریته وه.

یه که مین بهر به ست یان سه ره تاو ده ستیپک له ده قدا چ له ناستی ستونی و ناسۆی، یان ببنراوی و بیستراویدا بیّت ناویشانه، له و روانگه یه وه ده بیّت لیکۆله ر زۆر به وردی باس له کارنامه و گرنگی پیگه ی ناویشان له ده قدا بکات، له بهرئه وه ی ناویشان ناو له ده ق ده نیّت و دیاری و جیگه ری ده کات و مه شروعییه تی راده گه یه نیّت، بۆیه گرنگی و کارنامه ی ناویشان له ده قه وه هه ستیپیده کریت، چونکه نه وه خودی ده قه نهم کارنامه و گرنگییه دیاریده کات، بۆیه ده شگونجیّت لیکۆله ر" گرنگی و کارنامه ی ناویشان نه زانیّت، تا وه کو ته واوی ده قه که نه خوینیته وه"^(١٢)

کارکردن له سه ر ناویشان و کارنامه ی ناویشان

١- له نه ده بی جیهانییدا:

له دوا ی پۆست بونیاد گه رییه وه تیترو لۆژیا (Titrologie) و اتا زانستی ناویشان له نه وروپا سه رییه ئدا، به تاییه تی له کتیبی سه ره تاکان (Seuils) ی جیرا جینیّت، به لام سه رقان بوون به دیارده ی کارنامه ی ناویشانه وه" له نه وروپا و له سا ئی ١٩٦٨ ده ستیپکرده، به هوی لیکۆلینه وه ی دوو زانای فه ره نسی (د. فرانسوا فوریه Francois fourier) و (ناندریه فینتنا Andrie Fantana) له سه ر ناویشان و کارنامه ی ناویشان، به ناوی (ناویشانی کتیبه کان له سه ده ی هه شتدا)^(١٣) به لام نهمه نه وه ناگه یه نیّت که پیشتر کار له سه ر ناویشان نه کراییت، بۆیه سه ره تای کارکردن له سه ر ناویشان به شیوه یه کی نه کتیش ده گه ریته وه بۆ ناوه راستی سه ده ی بیسته م، چونکه کۆمه لیک نوسه ر به جدی کاریان له سه ر ناویشان و کارنامه و رۆل و کاریگه ری له ده قدا کردوه، بۆ نمونه

هیلین (H.Helin) کتیبی و ناویشانه‌کانی (له‌سائی ١٩٦٥) بلاوکردوهه، هه‌روهه‌ها تیۆدۆر نادۆرئۆ Adorno کتیبی (ناویشانه‌کان ی له‌سائی ١٩٦٤) نوسی، هه‌روهه‌ها کریستیان مونسولی Moncelet Christian بابه‌تیکی به‌ناوی (ناویشانه‌ له‌ده‌ب و هونه‌ردا) له‌سائی (١٩٧٢) بلاوکردوهه، لیبو هۆک Leo Hoek لیکۆئینه‌وه‌ی (له‌ پیناوی لیکۆئینه‌وه‌یه‌کی سیمپۆلۆژی بۆ ناویشان) له‌سائی (١٩٧٣) بلاوکردوهه، هه‌روهه‌ها له‌ناو لیکۆئینه‌وانی بواری ناویشان (کلود دوشیه Claude Duchet) یه‌کیکه‌ له‌و لیکۆئینه‌وانه‌ی کاری زۆری له‌سه‌ر ناویشان کردوه، له‌سائی ١٩٧٤ جان مۆنینۆ کاری له‌سه‌ر ناویشانه‌کانی جان بروس کردوه، له‌سائی ١٩٧٧ هاری لیڤین H. Levin لیکۆئینه‌وه‌ی له‌سه‌ر (ناویشان وه‌ک ره‌گه‌زێکی نه‌ده‌بی) کردوه، له‌سائی ١٩٧٨ لیفنستون E.A. Levenston لیکۆئینه‌وه‌ی له‌سه‌ر (ده‌لاله‌تی ناویشان) له‌شعیری ویژدانیدا کردوهو ری دویوف جوزیت Rey-Debove Josette لیکۆئینه‌وه‌ له‌باره‌ی پۆلینی سیمپۆلۆژی بۆ ناویشانی دانراوه‌کان (له‌سائی ١٩٧٩ کردوه، له‌سائی ١٩٨١ لیبوه‌یک Leo Hoek) لیکۆئینه‌وه‌یه‌کی تری له‌سه‌ر به‌های ناویشان به‌ناوی (به‌نیشانه‌بوونی ناویشان) نوسی، دواتر جون بارس J. Barth لیکۆئینه‌وه‌ی (ناویشانی نه‌م کتیبه‌) و (ناویشانی لاوه‌کی نه‌م کتیبه‌) ی له‌سائی ١٩٨٤ نوسی، هه‌رچی جیرارجینیته‌ یه‌کیکه‌ له‌ تیۆرسینه‌ گه‌وره‌کانی رۆژئاوا که‌ گرنگییکی زۆری به‌ ناویشان داوه، به‌تایبه‌تی له‌ کتیبی (seuil) که‌ له‌ سائی ١٩٨٧ بلاوکرایه‌وه.

ب- له‌شعیری کوردییدا :

ناشکرایه‌ له‌شعیری کلاسیکیدا، شیعره‌کان ناویشانیان بۆ دانه‌نراوه‌و شیعری به‌بی ناویشان نوسراوه‌، به‌هۆی نه‌مه‌شه‌وه‌ نه‌ له‌ رابردوو نه‌ له‌ نیستادا هیج کارکردنیک له‌سه‌ر ناویشان و کارنامه‌ی ناویشان نه‌کراوه‌، به‌لام پاش هه‌ولدان بۆ هاتنه‌نارای شیعری نوێ، له‌گه‌ڵ خۆیدا ناویشان بوویه‌ بنه‌مايه‌کی سه‌ره‌کی نه‌م هه‌نگاوه‌و له‌گه‌ڵ خۆیدا ناویشانی کرده‌ شوناس و ده‌قی هاوسه‌نگ، بۆیه‌ شاعیرانی کورد له‌سه‌ده‌ی بیسته‌مداو به‌تایبه‌تیش له‌دوای سالانی بیسته‌وه‌، بایه‌خ و گرنگیکی زۆریان به‌ ناویشان داوه‌و ناویشانیان کردوه‌ته‌ ده‌روازی شوناسی ده‌ق، نه‌م راستیه‌ش به‌سه‌ره‌نجدان له‌ ناویشانی ده‌قه‌ شیعریه‌کان ده‌بینه‌ریت، بۆنموونه‌ یه‌که‌مین ده‌قی شیعری کوردی که‌ ناویشانی به‌کاره‌ینابیت، شیعری (جووت و گا شتیکی چاکه‌) ی شیخ نوری شیخ سالحه‌ و تییدا ناویشان بووه‌ته‌ ده‌قی هاوسه‌نگ، کاتیکی ده‌نیت:

جووت و گا شتیکی چاکه‌

له‌باس هه‌ر شتی پیاپاگه‌یشتین ئیمه‌ نویمان

ئیتز بابیننه‌وه‌ سه‌ر باسی جوتیاری و زه‌وی کیلان^(١٤)

ئیدی له شیعری رۆمانتیکییهوه ناویشان بوویه بهشیکی سهرهکی پیکهاتهی دهقی شیعرییی، چ وهک قالبی شیعریی. یان چ وهک مانای شیعریی، لیرهوه کارنامهی ناویشان بوویه بنه‌مایهکی سهرهکی ناسین و لیکدانه‌وهی مانای دهقه شیعرییهکه، بهم پیه‌ش کارکردن له‌سهر کارنامهی ناویشان له‌مروڤا بووته کارئیکی سهرهکی، چونکه هیچ دهقیکی نه‌دهبی به‌بی ناسین و دیاریکردنی کارنامهی ناویشانه‌کی، ناتوانیته له نه‌رکه سهرهکییه‌کهی دهق وهک راقه‌وه لیکدانه‌وهی سهرکه‌وتوبیته

رۆن و پیگه‌ی کارنامه‌ی ناویشان

به‌وییه‌ی ناویشان له شیعری نویدا بووته پیداوستی و پیکهاته‌یه‌کی دهق، به‌هه‌مان شیوه‌ش کارنامه‌ی ناویشان به‌شیکی سهرهکی دهقه، چونکه ناویشان ده‌بیته کۆدو هیماو نایکۆن و .... تاد له‌ناو ده‌قدا، به‌هه‌مان شیوه‌ش کارنامه‌ی ناویشانی‌ش چه‌ندین نه‌رک و رۆنی گرنگی ده‌قه‌که دیاریده‌کات، لیره‌وه پیگه‌که‌ی ده‌ره‌که‌وت، نه‌مه به‌ده‌ره‌وه‌ی ناویشان و کارنامه‌که‌ی یه‌که‌مین هۆکاری دروستکردنی په‌یوه‌ندییه له نیوان دهق و خوینه‌ردا، دواتریش یه‌کیکه له پیوه‌ره‌کانی بریاردان له‌و ریره‌وه و جۆرو کوالیته‌ی و به‌هیزی ده‌قه‌که، د. رشید یحیای ده‌ئیت "ناویشان رۆنی له‌سهر جۆرو ته‌نانه‌ت له‌و رسته‌نای که وهک ده‌سپیک‌ی شیعری ده‌نوسرته‌یه‌یه" (١٥) هه‌روه‌ها ده‌ئیت "ناویشان له‌سهر‌تاوه ته‌ننا وهک سهره‌تایه‌ک بووه بۆ په‌رینه‌وه بۆ نه‌وانی ده‌ی" (١٦) له‌راستیدا نه‌مه وهک سه‌یره‌کردن و نه‌ناسینی کارنامه ناویشان بووه‌وه شیعری کوردیدا به‌هه‌مان شیوه‌یه‌بووه، چونکه زۆر ناویشانی‌ش هه‌ن ته‌ننا وهک بوونه‌تی ده‌قه‌وه سهره‌تای ده‌سپیکردن به‌کاره‌ینراوه، چونکه زۆرجار ناویشان له‌ده‌ره‌وه‌ی ده‌قه‌وه هه‌له‌به‌بژیریت بۆ ده‌ق، نه‌مه‌ش یه‌کیکه له هه‌له دیاره‌کانی ناویشان لای شاعیران و نوسه‌رائی کورد، به‌مانایه‌کی تر نه‌گه‌ر نوسه‌ر کارنامه‌ی ناویشان و پیگه‌ی له ده‌قدا نه‌ناسیت، نه‌وا دیاریکردنی ناویشان له‌خۆوه له‌سهر بنه‌مای نیستاتیکی له‌خۆوه هه‌له‌به‌بژیریت.

" به‌گشتی ناویشان له‌ده‌قدا بووته پیوستیکی گرنگ و له شیعری نویدا بووته پیوستیکی سهره‌کی ده‌ق و هیچ ده‌قیک ناتوانیت بی ناویشان بیته، مه‌گه‌ر شاعیر بیه‌ویت به‌مه‌به‌ست و بۆ نامانجیک نه‌م کاره بکات، نه‌ویش دیسانه‌وه هه‌نگری نیشانه‌وه کۆدی خویه‌تی، پیوستی به لیکدانه‌وه‌ی هیماکاربیانه هه‌یه، چونکه له شیعری نویدا، شاعیر نه‌ک هه‌ر ناویشان به‌کارده‌هینیت، به‌ئکو هه‌وئیکی جدیش ده‌دات تاوه‌کو ورده‌کاری و هونه‌ری و نیستاتیکی و ... تاد تیدا به‌کاربه‌ینیت، یان هه‌نگری نه‌مانه بیته" (١٧)، که‌واته ناویشان ته‌ننا له وشه‌یه‌ک یان ده‌سته‌واژو رسته‌یه‌کدا نابینییه‌وه، به‌ئکو له‌و کارنامه‌وه پیگه‌یه‌ی که هه‌یه‌تی نرخ په‌یداده‌کات و ده‌ناسرته‌وه.

بەدەر ئەمانەش خودی ناوئیشان و کارنامەکەى کارناسانى و سنوربەندى بۇ خوئینەر دەکات، بەو مانایەى ئە ناوئیشان و کارنامەکەىیەو ئەو شتانەى کە بەدوایدا دەگەرئین دەزانین، کە ئەو کتیب و سەرچاوانەدا هەن یان نا، ئە پەسپۆرى کارەکەى منەو نزیکەو سودمەندە یان نا، بۆیە ناوئیشان و کارنامەى ناوئیشان ئە شیعری نویدا بووئە بیویستییهکى دەق، ئیرەو هەنگرى کۆمەئیک نامانج و کارنامەو گوتارى دەقە، ئیدی بەهۆى ئەو کارىگەرئیهى کە ئە دەروونى خوئینەردا دروستى دەکات، یان بەهۆى ئەو بیرهى کە دەبیئە هۆى ئیکدانەهوى کۆ دەلالەتەکانى دەق، ئیرەو دەتوانین بلیین ناوئیشان ئە دەقى نویدا بووئە دەقى دووهمى ناو دەق، واتە دەقى هاسەنگ، بۆیە جمیل حمداوى دەئیت " دەتوانین ناوئیشانەکان بە تاکی بخوئینەوه، بەو سیفەتەى دەقە، یان رستەیهکى چرکراوئیه ئە رینگەى چەندکارىکەوه^(١٨)

ئیکوئینەوه رەخنەییە نوێکان، بەوردییەوه گرنکی بە ئیکوئینەوه ئەسەر کلیلەکانى دەق دەدەن، چونکە ئەم رینگەیهو خوئینەر دەتوانیت بگاتە هۆکارى بەرهمهینانى مانای دەق و ئیکوئینەوهو راقەکردنى ماناکەى، ئیکوئینەوه ئە ناو و کلیلی ناوئیشان و کارنامەکەى، کۆگای بیری و هەئینجانى واتاو ئیکدانەهوى خوئینەر بەهیزدەکات، بۆیە دەقى شیعری نوئى پەیرهوئیکى نوئى دەسەئینیت، کە بریتییە ئە بیویستى و گرنکی ناوئیشان ئەدەقدا، چونکە دەلالەت و گوزرشت ئە دەق دەکات، بۆیە شیرکۆش زۆر بەوردى ناوئیشانەکان بەکارههئینیت، چونکە یەکئیک ئە هیزەکانى راکئشانى خوئینەر خودى ناوئیشان وکارنامەکانیەتى.

هەرچەندە هەندى ئە شاعیرانى نوئى هەئبژاردنى ناوئیشانیان وەک لاسایی و هەئبژاردنى ناوئیشانیان بەکارهئناوه، بەلام شیعری هاوچەرخ بەگشتى و شیرکۆ بیکەس بەتایبەتى زۆر بەوردى و بە مەبەستەوه ناوئیشانیان بەکارهئناوه، بۆیە مەبەستیانە دەلالەت و نامانجەکەى بگەیهنن، جگە ئەمەش ناوئیشان بەشیکى سەرەکى پەيامى دەقە بۆیە ئە شیعری هاوچەرخ و شاعیرى بەتوانادا، ناوئیشان ئەخووه دانانیت، بەو مانایەى بەر ئە هەرشئیک بیر ئە کارنامەکانى دەکاتەوه، چونکە " خودى ناوئیشان کلیلی گەیشتنە ماناکانەیهو هاوکاریمان دەکات بۆ کردنەهوى کۆد و هئماکانى دەق و بەناسانى چوئە ناو دەقەوه^(١٩)

دەبیئ ناوئیشان ئەدەقدا رەهەندیکی ئیستاتیکی هەبیئ، چونکە ئەخوگرى کۆمەئیک نیشانەیه کە کۆنتیکستەکان دیاریدەکەن، بۆئەهوى مانایەکى دیاریکراو بەخشنە دەقەکە، ئەمە جگە ئەهوى ناوئیشان ناسنامەى دەقەو ئەوانى دى جیایدەکاتەوه.

بهشی دووم:

کارنامهی ناونیشان له دهقه والاکانی شیرکۆبیکیه سدا

له کارکردن له ناونیشاندا، گرنگه کار له سهر بونیادو ماناو ده لالهت له گهه کارنامه و کۆنتیکستی ستونی و ناسویی ده قدا بکهین، هه موو نه مانهش کۆی گشتی لایه نی روخساری و ناوه پۆکییه کانی دهق ده گریته وه، به مهش له سیمپۆلۆژیادا دهق یه که یه که و روئی ده لالی خۆی هه یه، جگه له مهش ده بیته نه م په یوه ندیانهش بدۆزینه وه نایا په یوه ندییه کان په یوه ندییکی به هیزو به یه کدا چوون، یان لاوه کی وسنوردان، یاخود په یوه ندی راسته وخۆ یان ناراسته وخۆ، یاخود په یوه ندییه که دیاریکردنه یان له خۆگرتن، ناماژهی و نایکۆنی.... تاد، هه موو نه مانهش به خویندنه وهی ده قه که له ههر چوار لاوه، واته له سهره وه بۆ خواره وه، له راسته وه بۆ چه پ به ده ست دیت، نه مهش نه و په یامه ده به خشیته، که ده بیته به وردی مانای فهره نگی و ده لالی و ره مزی و نایکۆنی و.... تاد وشه کان لیکبدرینه وه.

له راستیدا په یوه ندی نیوان ناونیشان و دهق په یوه ندیکی نارگیومینتی سه رچاوه ییه، واته خانی سه ره تاو کۆتایی هه یه و ناونیشان خانی سه ره تایه، چونکه ده سپیکی ده قه و خاوه ن سروشتی سه رچاوه ییه، له به ره نه وهی بۆ دهق ده گه ریته وه هه ره وه ک چون دهق ده گه ریته وه بۆ ناونیشان^(٢٠) "ناونیشان بۆ نوسه ره وه ک ناوه بۆ شتی که یییده ناسریته وه"^(٢١) به مهش ناونیشان ده بیته شوناس به گشتی و نیشانه بۆ که سایه تی و به یی نایمبیرتۆ ئیکۆ کارنامه ی ناونیشان جه نجا لکردنی بیره کانه نه ک جیگیرکردنیان^(٢٢) جگه له مهش ناونیشان "هه ولده دات سه ره نه کانه ناراسته بکات بۆ نه و شوینه ی که ده لاله ته کانی شیعه ره که ی تیدا چرپووه ته وه"^(٢٣) نه مهش هه لگری "کارنامه ی نیستاتیکیه"^(٢٤) هه ره ها ناونیشان ده توانیته خوینه ر، یان لیکۆنه ر په یوه ستبکات به ناوه رۆکه مه به ستداره که ی ده قه که وه، له ریگه ی پرسیارکردن، یان به سیمپۆلۆژیکردنی ناونیشانه وه، چونکه له م ریگه یه وه لیکۆنه ر ده توانیته جوړی دهق و پیکهاته و کارنامه و ناوه رۆکه که ی دیاریبکات.

هه رچه نده تاوه کو نیستا کۆمه ئیک زانا چه ند پۆلینیکیان بۆ کارنامه ی زمان به گشتی و له ناویشیانداندا ناونیشان کردوه، بۆ نمونه جیرار جینیت له کتیبی (seuils) چوار کارنامه ی بۆ ناونیشان دیاریکردوه، یاخود رۆمان یاکۆبسن پۆلینی تاییه ت به خۆی هه یه، له راستیدا ناونیشان کارنامه ی زۆری هه یه و هه ریگه که له مانهش کاریگه ری له سهر دهق هه یه، بۆیه دیاریکردنی نه رک و کارنامه نه ده قدا زۆرگرنگه، چونکه به شداریده که نه له تیگه یشتن و لیکدانه وهی ده قدا، به گشتی کارنامه کانیش بریتین له:

١- کارنامه‌ی ده‌سَنیش‌انکردن/ ناوانان :

هه‌رچه‌نده جینیت ناوی ناوه کارنامه‌ی ده‌سَنیش‌انکردن، به‌لام هه‌ندیکی تر ناویان ناوه ناوانان، چونکه " شوناس و ناسنامه به‌دهق ده‌به‌خشیت"^(٢٥) له‌راستیدا نهمه دیارترین کارنامه‌یه له دهقی نه‌ده‌بیبیدا، به‌وپییه‌ی ناوانانه بو هه‌موو ده‌قه‌کان و جیاکردنه‌وه‌یان له‌گه‌ل یه‌کتر " هه‌ندیکی زانای تر له‌به‌رامبه‌ر نهم کاره‌یدا کارنامه‌ی تر به‌کارده‌هینن، وهک (گریفل grevel) ناوی ناوه (appellative) ، و لای (میترا‌ند (Denomina) و لای (گلودنیش‌تاین Glodenstein) - و (بومارشیه‌و هاوه‌له‌کانی- al Beaumarchais et) ناویان ناوه (Destinative) و (کانتورووکیس Kantorowics) ناوی ناوه (Referencielle) ، به‌لام له‌گه‌ل نهم جیاوازی ناوانانه‌ش، له‌وه‌دا کۆکن که مانای ده‌سَنیش‌انکردن ده‌گه‌یه‌نیت^(٢٦) که‌واته بریتییبه له‌و جوړه کارنامه‌یه‌ی که ناوی کاره‌که ده‌نیت، یان دیاری و جیگیریده‌کات، واته پیمانده‌نیت له‌و ده‌قه چ جوړه ده‌قیکه .

زۆریه‌ی دیوانه‌کانی شاعیر ، خودی شاعیر به‌ده‌ر له‌ناوانانی دیوانه‌کانی، ناوی له‌ده‌قه‌که‌شی ناوه ، بو نمونه (ده‌قی والا، ده‌قی شاعیر، شاعیری په‌خشانی، په‌خشانه شاعیر... تاد) بۆنمونه دیوانه‌کانی (تریفه‌ی هه‌لبه‌ست، که‌ژاوه‌ی گریان، من تینویه‌تیم به‌گر نه‌شکی، نافات، می‌رگی زام، نسی، ژن و باران، پیاوی له‌دارسیو، خۆم نه‌و وه‌خته‌ی باننده‌م، پایزه‌ میوان، ئیوه به‌خۆشه‌ویستیم نه‌سپیرن، له‌گۆله‌وه‌ناسوتو، حه‌فتا په‌نجه‌ره‌ی گه‌رۆک، تۆ نه‌توانی به‌قومی ماچ به‌مخه‌یته هه‌لقولین، زئی و زئی) ناوی ناوان شاعیر، هه‌رچی (کاوه‌ی ناسنگه‌ر، ناسک) ناوی ناوان شانۆ نامه شاعیر و (کازیوه‌شی ناواناوه‌ پۆسته‌ره‌شاعیر، دیوانه‌کانی (دوو سرودی کیوی، داستانی هه‌لوی سور، ته‌وتمان، ده‌ریه‌ندی په‌پوله، بۆننامه، ره‌نگدان) ناوی ناوان شاعیر و فه‌سیده‌ی درێژ، هه‌رچی دیوانه‌کانی (خاچ و مارو رۆژمه‌یری پێشمه‌رگه‌یه‌ک، گۆرستانی چراکان) ناوی ناوان (رۆمانه‌ شاعیر) ، دیوانه‌کانی (سروده‌ به‌ردینه‌کان، کورسی، ملوانکه، ئیستا کچیک نیشتمانمه، نه‌سپیک له‌په‌وره‌ی گۆلاه) ناوی ناوان ده‌قی والا، و دیوانه‌کانی (ته‌ون، هه‌ست و نه‌ست) ناوی ناوان شاعیر و په‌خشان.

٢- کارنامه‌ی وهسفی :

ههروهها به کارنامه‌ی زمانه‌وانی وهسفی (talinguistique) ناوده‌بریت که "بریتییبه له کارنامه‌ی پراگماتی په‌تی" (٢٧) نهم کارنامه‌یه‌دا" ناونیشان هه‌وئی به‌دهسته‌ینانی گه‌وره‌ترین دهسکه‌وتی مانایی ده‌دات، نهمه‌ش به‌رپرسیاریه‌تی ره‌خنه‌ ناراسته‌کراوه‌کان ده‌به‌خشیته‌ ناونیشان، که له‌لایه‌ن داهینه‌رو تیورسینه‌کانه‌وه ناراسته‌ی ده‌کرین (٢٨) نهم کارنامه‌یه لایه‌نیکی پوزده‌تیقی هه‌یه، که بریتییبه له " نازادی نی‌ره‌ر که واده‌کات جیاواز بیت، یان شاره‌و بیت، به‌پیی هه‌ئبژاردنی نه‌و نیشانه‌ی که وهسفی، به‌و پییه‌ی بوئیراو پییه‌ه‌ئده‌ستیت له‌ راقه، یان هه‌رگرمانه‌یه‌کی تر، که لای نی‌ره‌ر هه‌ن (٢٩)

جگه نهم ناوانه‌ش ناوی تر بو نهم کارنامه‌هه‌ن، له‌وانه‌(ده‌برای- Enonciative) لای بوخبره‌ Bokobza و مانایی semantique لای کۆنترویکز Kontorwicz و کورته‌کراوه‌یی Abrevaitive و لای گۆلده‌شتاین Grolenstein و به وهسفی/ناسینراو Dexriptive لای جنیت (٣٠) له‌گه‌ل نهمه‌شدا جنیت " جه‌خت له‌سه‌ر نه‌وه ده‌کاته‌وه، که نهم کارنامه‌یه له‌ پرۆسه‌ی په‌یوه‌ن‌دیداریدا زۆر گرتکه‌و ناتوانریت ده‌ستی لیه‌ه‌ئبگیریت (٣١)، که‌واته نه‌و جوړه کارنامه‌یه که ناونیشان باس له ده‌ق ده‌کات، چ وهک وهسفرده، یان باسکردن و لیکۆلینه‌وه‌و رونکردنه‌وه‌ی ده‌ق.

له دیوانی (ملوانکه‌دا) نه‌گه‌رچی ده‌توانین کارنامه‌ی تریش نهم ناونیشانه به‌تاییه‌تی و ناونیشانه‌کانی دیکه‌ش هه‌ئینجینین، به‌لام دواچار خودی ناونیشان پیکهاتوه له‌(شه‌یه‌ک) و خودی وشه‌که‌ش هه‌ئگری مانای ده‌لالی جیاوازه، چونکه ملوانکه به‌تاییه‌تی بوونی وینه‌و موروو له‌سه‌ر به‌رگه‌که نه‌و ناماژیه‌مان ده‌داتی، که ملوانکه ملوانکه‌ی مورووه نهم جوړه ملوانکه‌یه‌ش تاییه‌ته به‌ ئن، له‌گه‌ل نهمه‌شدا موروه‌کان موروی جوان و ناسکن و له‌ریگه‌ی ره‌نگ و وینه‌وه وهسفی ژنمان بو ده‌کات، بو‌یه‌ کۆی گشتی دیوانه‌که‌ش تاییه‌ته به‌ ئن و دۆزی ئن، نهمه‌ش یه‌که‌مین هه‌نگاوه که شاعیر کورد له ره‌گه‌زی نی‌رو می به‌دریژایی میژوو نابیتی بو به دیوانکردنی دۆزی شاعیر، نهم دیوانه‌دا شاعیر له‌ریگه‌ی ناونیشانه‌وه، نه‌رک و په‌یامی ئن و ژنیه‌تی و نه‌و مافانه‌ی که به‌دریژایی میژوو خوراوان ده‌ناسینیت، له‌گه‌ل نهمه‌شدا گرفته‌کان ده‌خاته‌روو، وهک ده‌ئیت:

ملوانکه‌م و له توخمی میم

له‌شم شین و چاوم سه‌وزه.

خه‌ئگی زه‌ریام

له‌ دایکه‌وه به‌ بنه‌چه

نه‌چمه‌وه سه‌ر خه‌ونه‌کانی مه‌رجان و

له‌باوکه‌وه

ئەچمەووە سەر خێڵەکانی مرواری

من ئە شاری ماسیدا

ئەدایک بووم

ما نمانەکەم قەرژا ئێکی پیریژن بوو..... (سەرچەم دیوان، بەرگە ٥) ل ١٧

کۆی ئەم وەسفەئێ ناسکی و جوانی و پاکی و بنچینهئێیی .....تاد ژن، بە ماسی و دەریا، وادەکات ژن وەک جیهانیکی پاک و ئارام و خاوەن بوون و زیندو راگرتنی جیهان بناسینییت.

ئەئێ شیعیری جوان !

ئەبەر ئەوئێ من شیعیری میم

مائەکەمان هەمووی چاوه

ئە دیوارەووە بۆ دەرگاوە بۆ یە نچەرەو

بۆ حەمام و بۆ توالییت

زەق. زەق. زەق. زەق

هەمووی چاوه

ئەم مائەدا چەند بگەرئێ ئەهەر جیئێیی

ئە حەوشەووە بۆ دالان و تا هەوورەبان

ئەوئێ نییە خۆرەتاوی بیرو میشکە

ئەوئێ ئەم مائەدا نییە گوئێیی..... (سەرچەم دیوان، بەرگە ٥) ل ٥٣

ئەراستیدا ئەم مائە مەبەست ئەم هەرئێمەدایەو ئەوئێ چاوە بریاری ئەسەر دەدات، هەرگیز گۆی کاری ئەسەر ناکات و، چاوە ریگە بە گۆی نادات بە دادوئێری کارەکانی خۆی بکات، بەمانایەکی تر ئەو داب و نەریتەئێ سەبارەت بە چە پاندنی ژن و سەیرکردنی ژن وەک عەورەت، وایکردووە، بەردەوام کۆی گشتی چاوەکان ئەسەر ژن بن و ریگە بە ژن نەدەن هیچ جوئێ و کاریک بکات.

یان:

بەیانیان، ئاسکەکان کە ئەچنە سەر ئاوی خەوائوو

ئەترسن نەبادا ئە پەنا بەردیگدا، تا پڕئ

ئە توخمی نییرینەئێ ئوئێ رەش، ئەوئێ بی و ئە پڕئ

ئاگر هە ئبکاوە پڕیشکی بگریتە جەستەیان!

ئێواران ئاسکەکان، کە ئەچنە ناو میرگی خەوئێووە

ئەترسن، نەبادا، چەقەئێ ئە جوئێ پیاوانی

ولاتی ئافرەت کوژ ئەوئێیی و بە خەون و میرگەووە

بیانخوات..... (سەرجهم دیوان، بەرگە ٥) ل ٧٤

دەیهوویت بلیت ژن بەردەوام نەبەرگی راوکراودایەو پیاویش بەردەوام چاوی راوی تیزو هەول
بۆ تێکردنی حەزەکانی دەدات بەبێ بیرکردنەوهو دادپەروری، بۆیە ژن نەم ولاتەدا بەردەوام
نەقالب دراوو دەبیت بەردەوام هەست بەوه بکات نە حالەتی ترسدایه، چونکە پیاو خۆی کردووەتە گۆره
رەشە ی ژن.

٢- کارنامە دەلانی (La Fonction Conative attachée):

نەم کارنامەیهش هاوئەلی کارنامە ی وەسفیهو هەندیک نە بۆچوون و رینماییهکانی نوسەری نەدەقەدا
هەنگرتو، جینییت دەلیت " ناتوانین ئیی دوریکەوینەوه، بەو پێیهی ناوینشان وەك هەر شتیکی تر
جیگە ی تێرامانە وخواوەن ریگە ی بوونی خۆیهتی^(٢٢) نەمەش نەریگە ی ئاماژەو پیکهاتە زمانیهکانەوه،
پشت بە توانای هیزی نوسەر دەبەستیت.

نەو کارنامەیهیه که تیبیدا شاعیر چەند مانایەك بە ناوینشان دەبەخشیت، بەمەش لیکدانەوهو
کارکردن نەسەر بەنیشانەبوونی ناوینشان و کۆی نەو نیشانانە ی که نە دەقەکەدا هەن و هەنگری
مانان، نە پیناوە گیاندنی پەییامی ناوینشان، که نەمەش کاریکی گرانەو دەبیت خوینەر بە وردی نەم
نیشانانە هەم دیاریبکات، هەم بە دروستی لیکیانبداتەوه، یهکیک نە کاره هەرە گرنهکانی شیرکۆ نە
بەرجهسته کردنی نەم کارنامەیهدا، دیوانی(دەریهندی پەپوله، رەنگدان، سروده بەردینهکان،
گۆرستانی چراکان) نەلایهك ناوینشان هیمایهکەو نەلایهکی ترهوه کۆی دەقەکە چەندین هیمای
جۆراوجۆری نەخوگرتو، نە پیناوە گیاندنی مەبەستی هیما گەورەکەدا، که نە کارنامە ی ناوینشاندا
بەرجهسته دەبیتەوه، وەك دەلیت:

پیم بلین: چۆن برۆم؟! نەگەل کی؟!!

بەقسە ی کام خۆل و کام نەم و

کام سەحرا ی عەدەم و

بەقسە ی کام رەنگی پەلکەگیا و

کام پووش و پەلاشی رومادی و کەربەلاو

بەقسە ی کام لاریی رەشەباو

کام دائی نوگرەسەلمان و

کام جرجیخوار بەغدا بکەمو

کام گومان بکەمه

رئیهری سوورخی سەفەرم؟!..... (سەرجهم دیوان، بەرگە ٦) گۆرستانی چراکان، ل ٢٢

كهواته كۆي وشهكانى(خۆل، نم، سهحرای عهدهم، پوش و پهلاش رمادى و كهربه لا، نوگره سلمان....) ههريه كهيان ههنگرى نيشانه و هيماو ماناي نيشانه يي خويان، ياخود ده ئيت:

له و ره وه زانه ي سه ره وه. بۆ به ره و خوار

به بى نه وه ي دهنگى پى بى

چوون هاتنى گوئى په موو، وايش به نه رميى

ئيواره هات!

ته ماشايكه ن!

ته ماشايكه ن! په پوله ي زهرد به قزئيه وه و

جرويوى سوور به سنگيه وه و گوئى ژانه

به ده ستبييه وه و په رچه ميكي زور ته نكيش

له سه ر چاوى و ئيواره هات!

ئيواره هات. وهك بيدهنگيى نه م تابوته و

وهكو فه ره هادى راكشاو. هه موو شت كپ

هه موو شت مات. له بهر ناشتنى نه م به رده باوكه

هه موو به رده مندا له كان كر بوون..... (سه رجه م ديوان، به رگا ٦) سروده به ردينه كان، ل ٣٤١

له گه ل نه وه ي كۆي وشه كان ههنگرى مانا و نيشانه، به لام دوا جار(تابوت، فه ره اد، كپى، مات.....) نه و

ناما ژانه مان ده ده ني، كه كورد به ميژو و بنه چه و كه و ره و پيره وه، بووه ته قوربانى نه و ده سته ي

به عسيبيه كان، كه به دريژايى سالانى هه شتا كان به رام به ر كورد گرتيانه به ر. ياخود ده ئيت:

من له بيرمه، رهنگه كانيش دهنگيان هه بوو

بۆ وي نه: دهنگى په ميه ي

نه و دهنگه بوو كه دندارى له تان و پۆي باريزه دا

له دواى خۆي بۆ بيره وه ريى

"دار ژانه يهك جييه يشت بوو:

رهنگه كانيش په يشيان هه بوو

بۆ وي نه: په يشى نارنجى..... (سه رجه م ديوان، به رگا ٥) رهنگدان، ل ٢٩٣

يان: رهنگ هه يه دوور له پيكدان

به هيمنى، بيوه ي بوخۆي له ناو جيگه يه كدا نه مرى

وهكو رهنگى "په ناگري"

گه ردوون پره نه م رهنگانه..... (سه رجه م ديوان، به رگا ٥) رهنگدان، ل ٣١٠

به هیماکردنی رهنگ، به هیماکردنی دهره نه کان و خویندنه وهی سروشته له بهرگی مرؤفدا، به مهش دهیه ویت بلیت، کوی گشتی ژیان پیکهاته به که له رهنگانه و ناسین و به کاهیتانیان ژیان پردهکات له یاده وهی.

٤- کارنامهی سهرنجراکیشی (La Fonction déductive)

نهم کارنه مایهش به کارنامهی راگه یه نراوی ناوده بریت و خاوهن سروشتیکی به کاربردنیه، له بهر نه وهی "دوژی کتیبی چاپکراو به شیوهیهی نابووری به کاربراو گه شه یکردوه، هنری فورنی Henri Fournier وله باری نائوژی و گرانی ناوانی ناونیشانه وه ده لیت" ناونیشانی هه رنوسه ریک بیروکهی سه رته تاو یه که مین ده داته خوینهر، نهم هه ستردنه یه که مینهش به نه ندازه یه کی باش سه ره نجراکیشه بو بیرو بینین، لیروهه کاریگه ری دریز خایه ن یان کورنخایه ن به جیده هیلیت^{٢٢} له راستیدا زور کتیب یان وتار ناونیشان کاریگه ری راسته وخوی له سه ر کرین، یان خویندنه وهی ده فته که هه یه، زورجار کاریگه ری بیرو رول ده گپریت و زورجاریش سه ره نجراکیشی ناونیشان هؤکاری نهم کاره یه، که واته نه وه کارنامه یه که خوینهر بو ده فته که راده کیشیت، به مهش زورترین خوینهر و کریاری ده بیت.

ناونیشانی (نیستا کچیک نیشتیما نمه) له گه ل نه وهی خودی ناونیشان پیکهاتوه له رسته یه ک، به لام له گه ل نه وهشدا به نیشتیما ن بوونی کچیک یه کی که له کارنامه کانی ناونیشان، به مهش ده بیتته ناونیشانی سه رنجراکیشی بو خوینهر به وهی بوچی کچ ده بیت نیشتمانی شاعیر، نهی نیشتمان چی به سه رها ت، یان خوینهر ناچار دهکات بگه ری به دوا ی نه وه کچه ی که نیشتمانی شاعیره، له گه ل نه وه هؤکاری وای کردوه نیشتیما ن بکاته قوربانی کچیک، وهک ده لیت :

هه فته له مانگ

مانگیش له سال وهرهس بووه!

من له خۇمدا، له ناو خۇمدا

رهنگم له دهنگم بیزاره

دهنگم له بونم بیزاره!

ههر له م کولانه ی نیمه دا

دهرگا له چوارچیوهی خوی و

شووشه له په نجه ره ی خوی و

سیله ی کولان له کولان و

بیتاقه تیی له ته که مایه وه نکاو نه نی

یان سیبه ره یان هاوړی.....ل ١٠

شاعیر ئەووی ئە کارنەکتەرە شۆرشگێرەکانی نیشتمان چاوەرێ دەکرد، وا دەرئەچوو، بۆیە بێهێوادەبیّت بە مانەووی نیشتمان، بۆیە ئەم هەموو نامۆبوونەیی شاعیر ئە نیشتمانی وای کردوو نیشتمانی ئە دەست بەدات و کچیک جیگەیی بگرتەو، چونکە کچەکە دەتوانیّت ئەو بۆشاییە دەرئەبیانەیی کە کارنەکتەرەکانی نیشتمان بۆ شاعیریان دروستکردبوو پڕبکاتەو، وەک دەبیّت:

من چیم ئەوویست ئەو زیاترو ئەیدامی!

بۆیە ئیتر نیووە شەوی

دەرئەزەکەیم شکاندو چوووە دەری

بە ئیجگاری چوووە دەری!

ئێوارەییەو ئەسەر جادەیی سەهۆنەکە راوەستاوم

نیشتمانی کۆن خەریکە داچییّت و ناوا بێی

تۆزیکێ تر نیشتمانی تازەکەیی خۆم

"رۆژانا" هەئدی و پیکەو

وێکو دوو پرسیاری ئێرو می

تازەو تینوو

کە ئەگەتەر ئە دروشم و ئە منارەو

هەردوو بە جووت

قۆل ئە قۆلی یەکتاریدا

گۆل بە دەم و

هەتاو ئە چاو

سەربەرەو چوو ئە بیئەو

بۆ ئەو باخچەیی عەشقی و خەونی

ئە زەرد ئە بێ و

ئە پیر ئە بیی و

ئە ئەیشمیری!... ٢٨٧

٥- کارنامەیی ئایکۆنی (Function ICON):

بریتییە ئە شیکردنەو هەنگاوەکان بە هۆی ئایکۆنی ئە نیوان نیشانەکان و سەرچاوەکانیاندا، یاخود بریتییە ئە " بەنگەییە کە هەنگری سیفەتیکیان چەند سیفەتیکیەو ئەریی ئەو سیفەتانەو دەمانگەییە نیّت بە واتا، یان بابەتەیی کە ماناکە یمان دەداتی، ئیتر بابەتە کە بوونی هەبیّت یان ئەبیّت

، يان " نايكۆن شتيكه بهروانين نيى نهوشته دهچيت كه سيفهته هاويه شهكهى پيندهدرىتو وهك بهنگهيهك نهسهرنهو شتهش بهكاردههينرييت^(٢٤) واته نه نايكۆندا "ماناكان پيشتر بوونيان ههيه، بهلام كارنامهكان جياوازي دروستدهكهن، نههم كارنامهيهش نهوهى پيشووترهوه سهراوه دهگرييت، هاوكات نايكۆن تهنها له چوارچيويه نيوان نوينهرو بهوينه هاوشيوهكاندا كاردهكات^(٢٥) ناونيشانى (نهسپيك له پهري گولانه) نهگهل نهوهى خودى ناونيشان رستهيهكهو كارهكهى كارى ناتهواوه، بهلام خودى نهسپيك، دواتر پهري گولانه بووته نايكۆنيكى ديارى خودى ناونيشان، چونكه خوينهر دهيهويت خانه هاويه شهكانى خودى نهسپهكهو نهوهى ههنگرى سيفهتهكانيهتى، نهگهل گولانهدا بزانييت و نهو ليكچون و وهكيهكييانهى كه نهمانهى كۆكردوتهوه بزانييت، وهك دهئييت:

نا له و چامهيهد

ههر وشهيهك مروفيكهو

ههر رستهيهك شهقاميكهو

ههر نوختهيهك په نجهريهكهو

ههر "ويرگول" درهختيكهوه ههراوه روكى شاريكهو

فرمى گه ورهيش ولاتيكهو

نالاي سهر ته لاري بهرزي

قه سيدةكهيش

ناونيشانى شيعرهكهيه..... ل. ١٥٢

كهواته پهيوهندييه ليكچوون و هاويه شهكانى نيوان (وشه و مروفي) و (رسته و شهقام) و نوختهو په نجهره) و (ويرگول و درهخت) و (ناوهروك و شار) و (ناونيشان و ولات و قه سيدة)، نههم پهيوهندييه نايكۆنيانهش وايكردوه، كارنامهى ههريهكه نهمانه وردتربينهوه، ياخود دهئييت:

له بهر چه ند هويهكى ساده

"زهمان" شيعرم له ياد ناكا

چونكه هه موو به يانبييهك

وشهيهكى جوانى "زمان"

قترى له بهر دانه هينى و

وهك ئينجانهش

گوليكي خوى تيا نه پويى

.....

دنيا شيعرم له ياد ناكا

له بهر نه وهی خو شه ویستی گو له گه نم

له هه رکوی بی.. نه م نه وییه.

نیشتمانی فرمیسک و

نان له هه رکوی بن

نیشتمانی نه م نه وییه..... ل ١٦١-١٦٢

نیږدها نه سپ شیعی یاخیوون و په ره ی گولانه ش نه و ناسکی و جوانی و نیستاتیکیاییه، که شیعه که

له خو ی گرتوه، هه ره بهر نه م یاخیوونه ش چه ند دوانه ی هاوجوتی هیئاوه ته وه، له پیئاو درخستنی

را ده ی جیاوازییه کانی نیمه و نه وان، وه ک ده ئیت:

هه ور له نیمه زور با شتر

شاخ نه ناسی و

شاخیش له هه ور زور چاکتر شیو و دۆل و

ته و تمانی

بن بناری خو ی نه ناسی؟..... ل ٧

یا خود ده ئیت:

نه وه نه سپی گولانه یه

ژانی نا نه

وا غار نه کا؟

یان خوینی "عه لی نه بی" یه

بووه به گولانه ی سوورو

به سه ر بیتویندا دانه کا؟

نه سپه که ی گولانه

دوو روژی نه مه و بهر

جاریه جار به نه رمه ره وته وه و

ناوبه ناو، چوارنا نه

له دئی رانییه و ده ربه ندی عه شقه وه

هاتووه و وا نه مرؤش

گه یشته نه م شاره..... ل ٢٤١

٦- کارنامه‌ی هیمايي (The symbolic function):

ناونیشان به‌ویپیه‌ی پاراتیکستی دهقه، واته له خۆگری بیرو ده‌لاله‌ته، رهمز یه‌کیکه له که‌ره‌سته‌کانی بونیادنانی دهقی شیعریی و هۆکاری داهینان و په‌یوه‌ندییه به خۆینه‌روه.

ناونیشانی کورسی بیکهاتوه له (یه‌ک وشه) و ناونیشانی سه‌ره‌کی دیوانه‌که‌یه، ههم ناوی خودی دیوانه‌که‌یه، چونکه کۆی گشتی دیوانه‌که‌یه دهقه، بۆیه کورسی له‌گه‌ل نه‌وه‌ی له یه‌ک کاتدا چهند کارنامه‌یه‌ک له خۆده‌گریت، به‌لام له خودی ناونیشانه‌وه کورسی ده‌بیته کارنامه‌یه‌کی هیمايي، چونکه خودی کورسی بریتییبه له کورسی دارین، وه‌ک نه‌وه‌ی رۆلی وه‌ک کورسی چاخانه‌کان هه‌بیته، به‌نگو کورسی له یه‌ک کاتدا خودی شاعیر وه‌ک بگێره‌روه‌ی میژوو، به‌لام وه‌رگه‌راو یان بیستراو له که‌سیکی دی، که له خودی کورسییدا سیما و وینه‌که‌ی ده‌بینینه‌وه، هه‌روه‌ها هیماو سیمبوئی میژووی شارێک که شاری سلیمانیه، وه‌ک ده‌ئیت:

کورسییه‌کی کورته‌ بالای به‌ته‌مه‌نه‌و

ئیسک سوک و ته‌ویل پان و

ده‌ست باریک و ناوشان ته‌نگه‌و

به‌لام هه‌شتا وریاو قنجه‌و

قاجیکی که‌می نه‌شه‌نی و

به‌ره‌نگ و روو زه‌رده‌یه‌نه‌و

قژ رووتاه‌و، وه‌لی ته‌ندروستی ته‌خته‌و

جومه‌که‌کانی که‌لی باشه!

کورسییه‌کی شپه‌زه‌یه‌و خه‌یالاوی.

هه‌ینده‌ی ته‌پله‌کی جگه‌ره‌ی پرسیوتوو

بیتاقه‌ته‌و

کاتی سه‌ره‌نجی ئینه‌ده‌یت

نه‌ئیی هه‌وریکی بچکۆله‌ی

دلگوشراوی سه‌ره‌یوانه‌و

ته‌میک که‌وتۆته‌ سه‌رده‌یده‌ی.

که‌ گوشت نا به‌ سنگیه‌وه

وا هه‌ست نه‌که‌ی

ده‌نگی رۆحی وه‌کو جه‌سته‌ی

هه‌ئنه‌قرچی و به‌رده‌وامیش

وهكو له جولانهى ناگردايه

ئا نهم كورسييه شپرزيه

سالههاييه نيشتمانى

نهم چايخانه بچوكهيهو.....ل١٥

شاعير كورسى له بيگيانهوه كردوته گياندار، نهم گيانداربوونهش، به خشيني كارنامهى و رول و ميژوويى هاو نيشتمانيانى شارى سليمانيه به رامبهر به شار.

كاتيك خوينهر دست دهاته ديوانى كورسى، نهو پرسيارهى له لا دروستدهبيت، بو كورسى؟ رول و كارنامهى چيبه؟ نايا كورسى په يوه ندى به جيهانهوه چيبه؟ دواچار له كوى نهم پرسيارانه، وهلامى ناو دهق به هيما بوونى كورسى دهردهكه ويت، له لايه كى تریشه وه به هيزى پاراتيكسته كهى ناو نيشان و دهق رونده بيته وه، چونكه كوى گشتى دهق له خزمهت ناسيني ناو نيشاندايه، وهك ده يت:

نهو وه ختهى سهرم هه ئپرى

په رپه سيلكه م بلند فرپو

له ته ختايى ساما ئيكدا هه وريكم دى

كه له شپوهى كورسى

نزىك به باره گاي خودا، دانرابوو

چاوه پروان بوو، به نيچگارى

نازادى خوى بى و له سهرى دابنيشى.....ل٢٩٦

كه واته به هيما بوونى كورسى، به هيما بوونى نهو خولياو خواستانهيه، كه شاعير به دواياندا ويلهو ديه ويت بليت كورسى هيزى به دهسته ينانى نازاديه.

يا خود ده يت:

نهم كورسييه

به رپه چه كهك

كورى كورى

دارگويزيكى نه قشبه ندى به ناوبانگى هه ورامان.....ل١٩

نه گهرچى له ديمه نه ناساييه كه دا نهو كورسييه كى كه له دارگويز دروستكرابيت به هيزتره، بويه گيرانه وهى كورسى بو دارگويز دروستكراوه، نيشانهى به هيزى و خاوهن ميژووه، مانه وهو به رهنگاري كردنه له گه لسه ختييه كان، هيماى به هيزى و له بنه هاتنيه تى به رامبهر به رهسته كان.

٧- کارنامه‌ی نیستاتیکی:

نه‌گه‌رچی به‌گشتی ناتوانین ناویشانیکی تاییه‌ت بۆ نه‌م کارنامه‌یه دیاریکهمین، به‌لام نه‌مه ناکاته نه‌وهی، که شاعیر خۆی له کارنامه‌ی نیستاتیکی خۆی به‌دورگرتبیت، به‌ئکو کۆی دیوانه‌کانی شاعیر نیستاتیکیا به‌شیکی دانه‌براهه هم له ناویشان، هم له شیعره‌کانی.

٨- کارنامه‌ی سه‌رچاوه‌یی:

رۆمان یاکۆبسن پینوایه ناویشان کارنامه‌ی سه‌رچاوه‌یی هه‌یه و جه‌خت له‌سه‌ر بابته‌تی په‌یامه‌که ده‌کاته‌وه، بۆیه سه‌رچاوه‌یه‌کی واقعی و سه‌ره‌کییه، که گوزارشت له په‌یامه‌که ده‌کات، ئیره‌وه کۆی گشتی دیوانه‌کانی شاعیر سه‌رچاوه‌یه‌کی دیاریکراویان بۆ به‌ره‌مه‌بنانی ده‌قه شیعریه‌کانی هه‌یه، بۆنموونه (گۆرستانی چراکان) سه‌رچاوه‌که‌ی کاره‌ساتی نه‌نضاله‌و ده‌یه‌ویت له‌ریگه‌ی نه‌م دیوانه‌وه، درنده‌یی نه‌نضال و دیمه‌نه‌کانی و مه‌زئومه‌تی کورد زۆر وردتر له‌وانه‌ی کاره‌ساته‌که‌یان دیوه بخاته‌روو.

٩- کارنامه‌ی هه‌نچوونی و گوزارشتی:

بریتیه‌یه له‌و کارنامه‌یه‌یه‌ی، که شته پارێزراوه‌که‌ی نیوان ئیره‌رو په‌یامه‌که دیاریده‌کات و هه‌نگری هه‌نچوونی خودیی و هه‌نۆبستی سۆزداریه‌یه، که‌واته ناویشان له‌یه‌ککاتدا کارنامه‌ی گوزارشتی و هه‌نچون و کاریگه‌ری هه‌یه، به‌وه‌پیه‌ی شاعر هه‌ست و خه‌یال و په‌رچه‌کردارو هه‌نچوون و... تاد، ناویشانی (هه‌ست و نه‌ست) خاوه‌ن ده‌لاله‌تی گوتاری و هه‌نچوونی ناشکراو روونه، چونکه کۆی گشتی ده‌قه‌کانی ناو دیوانه‌که، باسکردنه له‌وه هه‌ست و نه‌ستانه‌ی که شاعیر دواچار وه‌ک مروؤف په‌رچه‌کرداری له‌سه‌ر هه‌بوون.

١٠- کارنامه‌ی لادان:

له‌راستیدا خودی ناویشان خۆی بۆ خۆی لادانیکی زمانیه‌یه، چونکه کۆی یاساکان ده‌شکینیت و به‌شداری کارا ده‌کات له هه‌ستکردن به ره‌هه‌نده‌کانی ده‌قی شیعری و هونه‌ری. له‌م کارنامه‌یه‌دا کۆی گشتی ده‌قه‌کانی کاری له‌سه‌ر لادانی زمانی و ریزمانی کردوه، به‌وه‌ی زۆر له یاسا ریزمانیه‌کان و داب و نه‌ریته‌کان و... تاد، شکاندوه، واته شێرکۆ له‌کۆی دیوانه‌کانی به‌گشتی، به‌لام له ده‌ربه‌ندی په‌پوله‌وه لادانی زمانی و ریتیم و یاسا ریزمانیه‌کان..... تاد به‌شیکی دانه‌براون له شیعره‌کانی.

"لادان به پيئي ليكدانه وهی سيميولوزی په یوه سته به دوانه یی به رامبه ریبه کانه وه، ناماده به رامبه ر ناماده، سيميولوزی به رامبه ر وخساری ه دیاری، په تی به رامبه ر بینراوی و به رجه سته یی^(٣٦) واته ناویشانی لادانیکی زمانیی روون و پیچه وانه ی لوزیک و شته کان و واتای فهره نگییبه " په یوه ندی لادان له ناویشاندا فراوانده بیټ، نه مهش پشت به ه لویستی شاعیر له ژیان به پیی ده لاله ته نویکان ده به سټیټ^(٣٧)

به مانایه که تر نه م کارنامه یه پیکهاته ی زمانه وانی بو ناویشان پیکده هیټیټ، به و سیفه ته ی نیشانه یه کی سيميولوزی یه، چونکه " ناویشان به شیکه له پیکه یانی زمانی دهق^(٣٨) ناویشانی دیوانی (کورسی، حه فتا په نجه رهی گه روك) پیکه اتوه له وشه، ده سته واژه له سهر ناستی زمانه وانی، نه م ناویشانده ش مه به سته روه و ملکه چی لایه نه ته کنیکه کانی شیواز گه ریبه

١١- کارنامه ی په یوه ستداری و لیک:

ناویشان یه کیکه له گرن گترین نه و ره گه زانه ی که له په یوه ندی لوزیکی دنیا ده بیټه وه، نه گه ر دهق به بیره بلا وه کانی یه وه په یوه ست بیټ، نه و ناویشان به سروشتی حال پیوه ی په یوه سته، واته ناویشان بریتی یه له بابته گشتی یه که و گوتاری ده قیش به شه کانی دهق پیکده هیټیټ، واته ناویشان کارنامه ی سازنده یی و گونجاندن دینیټه گوری له سهر بنه مای دهق و گوتاری دهق، جان کوهین ده لیت " لیک نه گه ر نه م زاویه وه سهیری بکه یین، ته نها وهک روکاریکی په یوه ستداری ده رده که ویت^(٣٩) هه روه ها ده لیت " نه وه سه لیزاوه که گونجاندنی بیر شتی که له بیر یی زانستی دا به دیدیت^(٤٠) نه م کارنامه یه دا ناویشان په یوه سته به کودی دهق و په یوه ندی نیوان نیروه رو خوینه ره وه، به مهش ناویشان له لایه ک په یوه سته بیټ به خوینه رو ده ور به ریبه وه، له لایه کی تریشه وه به دهق و له لایه کی تریشه وه وهک یه که یه کی سه ربه خو یه، بویه شاعیر له دیوانی (هست و نه ست) په یوه ندی نیستاتیکی له گه ل خوینه ردا دروستده کات.

نه نجام

له نه نجامی نه م ليكولينه وهيه دهگهينه نه وهی كه :

نه نجامه گشتيه كان :

- ١- ناونيشان يه كه مين كليلى دهقه و له سه ر خوئنه ره به وردى بيخوئيتته وهو ليكيبداته وه.
- ٢- كارنامه ناونيشان كارنامهى هه مه جوړيه وه هه ريه كه شيان به پيى تاييه ته مه ندى رول و كارنامه كهى له دهقدا دياريده كريت.
- ٣- له مړودا كارنامه له دهقى شيعرييدا، بووته هيزيكي گرنگ و دانه براوى ماناو بيكهاتهى دهق.

نه نجامه تاييه تيبه كان :

- ١- ناونيشان و كارنامه كهى لاي شيركو له خووه نييه ، به لكو مه به ستداره وه به هوشياريه وه به كار يه پناوه.
- ٢- كارنامهى ناونيشان لاي شيركو ده چپته ژير بارى ستراتيجيه تيكي دياريكراوه وه، له پيناو ناما نجيكي دياريكراودا.
- ٣- چه ندين هيلكاري جياوازي له گه ياندى مه به ستى كارنامهى ناونيشاندا له دهقدا كيشاوه.
- ٤- شيركو بيكهس توانيوه تى چه ندين جوړى جياوازي كارنامهى ناونيشانى شيعرى به دهقدا به رجه سته بكاتا.
- ٥- په يو ه ندى نيوان ناونيشان و كارنامهى ناونيشانى و دهق، په يو ه ندى يه كى پاراتيكيستى و هارموني و هاوسه نكييه.
- ٦- شاعير له روانگهى كارنامهى ناونيشانه وه، كليله سه ره كييه كانى دهق ده به خشيته خوئنه رى زيرهك.

په راويزه كان

- ١- زانستى هيمكارى
- ٢- Leo H.Hock , la marque du titre , Dispositifs semiotiques, une pratique textuelle , motion publishers , The Hague , paris , Newyork , 1981 , p5
- ٣- بخولة بن الدين ، عتبات النص الادبى، مقاربة سيميائية، مجلة سمات، جامعة بحرين، عدد (١)، ٢٠١٣، ص ١٠٥
- ٤- بخولة بن الدين ، عتبات النص الادبى، مقاربة سيميائية، ص ١٠٥
- ٥- پاراتيكيست : واتا پيش دهق *

- ٦- محمد مفتاح، دينامية النص، المركز الثقافي العربي، بيروت، ١٩٩٠، ص٧٢
- ٧- نوقمان رهنوف، دهقى شيعرى كوردى لهروانگهى سيميؤلوژييهوه، نامهى دكتورا ، زانكوى سليمانى، ٢٠١٤، ١٨٢ل
- ٨- محمد مفتاح، ديناميه النص، ص٧٣
- ٩- Rolande Barth, Rhétorique de l'image, in Communication, n°4, 1964, p8.
- ١٠- محمد فكري الجزار، العنوان و سيميوطيقا الاتصال الادبى، الهيئة المصرية للكتاب، مصر ، ط١، ١٩٨٨، ص١٥
- ١١- جميل حمداوى، السيميوطيقا و العنونة، مجلة عالم الفكر، الكويت ٢٠٠٨، ص٩٦
- ١٢- عبدالله محمد الغذامى، تشريح النص، مقاربات تشريحية لنصوص شعرية معاصرة، دار الطلبة للطباعة و النشر، بيروت، لبنان، ط١٩٨٧، ص١١٠
- ١٣- محمد الهادى المطوى ، مجلة عالم الفكر، العدد (١) ١٩٩٩ ، ص ٤٥٥ .
- ١٤- م. نورى، جوت و گاشتنيكى چاكه، رؤژنامهى پيشكهوتن، ژماره (٢٠)، سالى ١٨، ١١/١٢٠١٩٢٠ل
- ١٥- د. رشيد يحيواى، الشعر العربى الحديث ، لبنان ٢٠٠٠، ص١١٠
- ١٦- ههمان سهرجاوه ، ص١١١
- ١٧- نوقمان رهنوف ، دهقى شيعرى كوردى لهروانگهى سيميؤلوژييهوه، نامهى دكتورا ، زانكوى سليمانى، ٢٠١٤، ١٨٩ل
- ١٨- د. جميل حمداوى ، السيميوطيقا و العنونة، مجلة عالم الفكر، الكويت ٢٠٠٨، ص٩٩
- ١٩- ههمان سهرجاوه ، ص٩٠
- ٢٠- بخولة بن الدين ، عتبات النص الادبى، مقارنة سيميائية، مجلة سمات، جامعة البحرين، عدد(١)، ٢٠١٣، ص٢١
- ٢١- محمد فكري الجزار، العنوان و سيميوطيقا الاتصال الادبى، الهيئة المصرية للكتاب، مصر ، ط١، ١٩٨٨، ص١٥
- ٢٢- Gerard Genette.seuils. Marie Maclean , New literary History , , sprng 1993 p 95-
- ٢٣- Michael Riffaterre, semioitque la poesietraduit de l'anglais par jean -
- Jacques Homos, Edition du seuil, mars 1983, paris, p 135
- ٢٤- هند سعدونى، قراءة سيميائية لقصيدة(مدينتى) سلطة النص فى ديوان البرزخ و السكنين ابدالله حمادى، منشورات اتحاد الكتاب الجزائريين، دار هومة، الجزائر، ط١، ٢٠٠٢، ص١٩١
- ٢٥- J.Bcamprubi, les fonctions du titre,p8-
- ٢٦- بخولة بن الدين ، عتبات النص الادبى،مقاربة سيميائية، ص١٠٨
- ٢٧- بخولة بن الدين ، عتبات النص الادبى،مقاربة سيميائية، ص١٠٨
- ٢٨- .ibid, p. 09-
- ٢٩- Gérard Genette, Seuils .Marie Maclean , New literary History , , sprng -
- 1993, p. 85
- ٣٠- J.B comprubi les fonctions du Titre,p13-
- ٣١- Gerard Genetts,seuils,p85-
- ٣٢- Gerard Genetts,seuils,p85-

- ٢٣- J.Bcomprubi, les Fonctions du tire .p 20-
- ٢٤- la philosophiekantienne se donne pour l'objet de responder a trios -
- p 102, questions quepuis – je savoir ? pres et commen taire Breal 2001
- ٢٥- نوقمان رهئوف، دهقى شيعرى كوردى له روانگه سيمپولوثييهوه، ل١٠٠
- ٢٦- بسام قطوس، سيمياء العنوان، وزارة الثقافة، عمان، الاردن، ط، ٢٠٠١، ٢٠٠١، ص٥٨
- ٢٧- عماد الضمور، وظائف العنوان فى الشعر نادر هدى، مجلة النجاح للابحاث(العلوم الايسانية) المجلد (٢٨) (٥) ٢٠١٤، ص٧
- ٢٨- هه مان سه رچاوه : ص٨
- ٢٩- جان كوهن، بنية اللغة الشعرية، ترجمة محمد العمري ومحمد الولي، المعرفة الأدبية، دار توبقال للنشر، الطبعة الأولى، ١٩٨٦، ص٤٧
- ٤٠- هه مان سه رچاوه : ص٤٧

سه رچاوه كان

ديوانه كان:

- ١- شيركو بيكهس، ديوانى كورسى، دهزگاي چاپ و په خشى سه ردهم، سليمانى، ٢٠٠٥
- ٢- شيركو بيكهس، ديوانى ملوانكه، چاپخانهى رهنج، سليمانى، ٢٠٠٧
- ٣- شيركو بيكهس، ديوانى رهنگدان، سه رجه م ديوانه كان، بهرگى ٥، سويد، ٢٠٠٩
- ٤- شيركو بيكهس، ديوانى سروده بهردينه كان، سه رجه م ديوانه كان، بهرگى ٦، سويد، ٢٠٠٩
- ٥- شيركو بيكهس، ديوانى كورستانى چراكان، سه رجه م ديوانه كان، بهرگى ٧، سويد، ٢٠٠٩
- ٦- شيركو بيكهس، ديوانى نيبستا كچيك نيشتمانمه، ناوه ندى غهزه لنوس، سليمانى، ٢٠١٢
- ٧- شيركو بيكهس، ديوانى نه سپيك له پهره گولانه، چاپخانهى دهزگاي چاپ و په خشى سه ردهم، سليمانى، ٢٠١٢

بيانيه كان:

١. جان كوهن، بنية اللغة الشعرية، ترجمة: محمد العمري ومحمد الولي، المعرفة الأدبية، دار توبقال للنشر، الطبعة الأولى، ١٩٨٦
٢. د. رشيد يحيوى، الشعر العربى الحديث، لبنان، ٢٠٠٠
٣. عبدالله محمد الغدامى، تشريح النص، مقاربات تشريحية لنصوص شعرية معاصرة، دار الطلبة للطباعة و النشر، بيروت، لبنان، ط١٩٨٧، ١
٤. محمد فكرى الجزار، العنوان و سيمبوتيقا الاتصال الادبى، الهيئة المصرية للكتاب، مصر، ط١، ١٩٨٨
٥. محمد مفتاح، دينامية النص، المركز الثقافى العربى، بيروت، ١٩٩٠
٦. هند سعدونى، قراءة سيميائية لقصيدة (مدينتى) سلطة النص فى ديوان البرزخ و السكين اعدالله حمادى، منشورات اتحاد الكتاب الجزائريين، دار هومة، الجزائر، ط٢٠٠٢، ١

٧. Gerard Genette.seuils.Marie Maclean , New literary History , , sprng 1993 –
٨. Michael Riffaterre, semiotique la poesietraduit de l'anglais par jean Jacques Homos, Edition du seuil, mars 1983, paris.
٩. Leo H.Hock , la marque du titre , Dispositifssemiotiquesd,unepratiquetextuelle , motion publishers , The Hague , paris , Newyork , 1981
١٠. Gerard Genetter , Introduction to The paratext , trans: Marie Maclean , New literary History , vol , 22 . no . 2 , sprng 1992
١١. – Rolande Barth, Rhétorique de l'image, in Communication, n°4, 1964
١٢. laphilosophiekantienne se donne pour l'objet de répondre a trios questions quepuis – je savoir ? pres et commentaireBreal 2001

كؤفارهكان:

١. بخولة بن الدين ، عتبات النص الادبي،مقاربة سيميائية، مجلة سمات، جامعة بحرين، عدد(١)، ٢٠١٣.
٢. بسام قطوس ، سيمياء العنوان ، وزارة الثقافة ، عمان ، الاردن ، ط ، ٢٠٠١ ،
٣. جميل حمداوى، السيميوطيقا و العنونة، مجلة عالم الفكر، الكويت، ٢٠٠٨
٤. عماد الضمور، وظائف العنوان فى الشعر نادر هدى، مجلة النجاح للابحاث(العلوم الانسانية) المجدد (٢٨)٥(٢٠١٤)

نامه:

- ١- لوقمان رهئوف، دهقى شيعرى كوردى لهروانگهى سيميؤلوژييهوه، نامهى دكتورا ، زانكوى سليمانى، ٢٠١٤

ملخص البحث

وظائف العناوين في النصوص المفتوحة للشاعر شيركو بيكه س لايقبل العنوان أهمية في تحديد هوية النص كباقي العناصر الفنية ، حيث له تأثير واضح في نفسية القاريء تيطرق هذا البحث الموسوم (وظائف العنوان في النصوص المفتوحة للشاعر شيركو بيكه س) الى الوظائف الاساسية و الكاملة في نصوص الشاعر المذكور منه حيث الوظائف الرمزية والمصدرية والعلاماتيه، وفي نهاية البحث حصل الباحث على استنتاجات علمية في كيفية تأثير العنوان على اختيار القاريء للنصوص الشعرية .